(1274) "मुचि कल्कने" (I-भ्वादिः-172. अक. सेट्. आत्म.)

'कल्कने मुञ्चते मुञ्चेः मोक्षे मुञ्चति मुञ्चते।' (श्लो. 47) इति देवः। 'मुच—' इति चन्द्रसंमतः पाठः। 'कल्कनम् = दम्भः, कथनं च।' इति क्षीरतरङ्गिणी। 'शाठ्यम्' इति मैत्रेयः। "कत्थनं चेति स्वामी।" इति मा. धा. वृत्तिः। 'कथनम् इत्यन्ये।' इति सिद्धान्तकौमुदी। एवञ्च बह्वर्थकत्वं कल्कनशब्दस्येति ज्ञेयम्।

मुञ्चकः-ञ्चिका, मुञ्चकः-ञ्चिका, मुमुञ्चिषकः-षिका, मोमुञ्चकः-ञ्चिका; मुञ्चिता-त्री, मुञ्चयिता-त्री, मुमुञ्चिषिता-त्री, मोमुञ्चिता-त्री; इत्यादीनि सर्वाण्यपि रूपाणि प्रातिस्विकरूपाणि विना भौवादिककुण्ठतिवत् (209) ज्ञेयानि। अस्यात्मनेपदित्वात् शानचि—मुञ्चमानः, मुञ्चिष्यमाणः, मुञ्चयमानः, मुञ्चयिष्यमाणः, मुमुञ्चिषमाणः, मुमुञ्चिषिष्यमाणः, मोमुञ्च्यमानः, मोमुञ्चिष्यमाणः; इति रूपाणि यथायथं सम्भवन्तीति विशेषः। ल्युटि—[A]मुञ्चनम्।

(1275) "मुच्लृ मोक्षणे" (VI-तुदादिः-1430. सक. अनि. उभ.)

मुचादिः।

'कल्कने मुञ्चते मुञ्चेः, मोक्षे मुञ्चति मुञ्चते।
प्रमोचने चुरादेर्णौ मोचयत्येष न त्वलदित्॥' (श्लो. 47) इति देवः।

मोचकः-चिका, मोचकः-चिका, [1]मुमुक्षकः-मोक्षकः-क्षिका, मोमुचकः-चिका; मोक्ता-मोक्त्री, मोचयिता-त्री, मुमुक्षिता-मोक्षिता-त्री, मोमुचिता-त्री; [2]मुञ्चन्-न्ती, मोचयन्-न्ती, मुमुक्षन्-मोक्षन्-न्ती; —

1. सन्नन्ते, 'हलन्ताच्च' (1-2-10) इति सनः कित्त्वे, गुणनिषेधे च रूपमेवं ज्ञेयम्। कर्मकर्तरि, कर्मणोऽविवक्षितत्वे वा मुचिरयमकर्मको भवति। तदानीम्, 'मुचोऽकर्मकस्य गुणो वा' (7-4-57) इति सकारादौ सनि परतः गुणे, 'अत्र लोपोऽभ्यासस्य' (7-4 58) इत्यभ्यासस्य लोपे च मोक्षकः-क्षिका इत्यादीनि रूपाणि यथायथं सर्वत्र भवन्तीति ज्ञेयम्।
2. शतरि, 'तुदादिभ्यः—' (3-1-77) इति शप्रत्यये 'शे मुचादीनाम्' (7-1-59) इति नुमि च मुञ्चन् इति रूपम्। एवमेव शानजन्तेऽपि मुञ्चान इत्यत्र प्रक्रियोह्या।

A. 'अमुञ्चनैर्मञ्चितचित्तपञ्चितत्रयीमतप्रस्तुचितैः शुभार्जकैः।' धा. का.1-24.